

بروزترین و برترین
سایت کنکوری کشور

WWW.KONKUR.INFO

Konkur
.info

<https://konkur.info>

آموزه هفتم: تاریخ ادبیات قرن چهاردهم

معاصر و انقلاب اسلامی

الف) دوره معاصر تا قبل از انقلاب اسلامی

منظور از ادبیات معاصر آثار ادبی هستند که پس از مشروطیت پدید آمده اند. با آغاز قرن بیستم میلادی، تجدد و نوگرایی در ابعاد مختلف زندگی ایرانیان به وجود آمد. هم زمان با این تحولات، دو قلمرو شعر و نثر فارسی نیز از آن بی نصیب نماند.

درحقیقت پیدایش شعر معاصر ایران و گسترش آن، با رویدادهایی مانند انقلاب مشروطیت، پایان سلسله قاجار و سلطنت رضاشاه همراه بود. رضاخان پس از به قدرت رسیدن، مدرن کردن همه ابعاد جامعه را سرلوحه برنامه‌هایش قرار داد؛ اما وی این تحولات را با استبداد و ارباب آزادی‌خواهان همراه کرد. در حقیقت پیدایش شعر معاصر ایران و گسترش آن، با رویدادهایی مانند انقلاب مشروطیت، پایان سلسله قاجار و سلطنت رضاشاه همراه بود.

● منظور از ادبیات معاصر چیست؟ - آثار ادبی هستند که پس از مشروطیت پدید آمده اند.

در ادبیات این دوره نوآوری‌ها، اندیشه‌های باستان‌گرا و گاهی گرایش به شعرهای ترجمه‌ای مورد توجه قرار گرفت. رضا شاه در شهریور ۱۳۲۰، هم زمان با جنگ جهانی دوم، تحت فشار کشورهای سلطه‌گر از سلطنت برکنار و پسرش محمدرضا جانشین او شد. محمدرضا در آغاز کوشید تا با آزادی‌های نسبی سیاسی و اجتماعی، نظر روشنفکران را به خود جلب کند که این آزادی موقت، تا حدودی موجب گسترش و تثبیت ادبیات شد؛ هر چند پس از آن، رفتارها و سیاستهای نادرست او، موجب انزوای برخی روشنفکران شد.

استبداد: خودکامگی / ارباب: ترساندن / انزوا: گوشه‌گیری

شعر دوره معاصر

شعر دوره معاصر را بیشتر با عنوان «شعر نو» می‌شناسیم. در این دوره ابتدا تقی رفعت و افرادی مانند بانو شمس کسمایی، ابوالقاسم لاهوتی، جعفر خامنه‌ای و در نهایت نیما یوشیج تلاشهایی در تغییر شعر فارسی از نظر قالب و محتوا داشتند که آنها را پیشگامان شعر نو خوانده اند. تصرف نیما در ماهیت شعر قدیم و ارائه ماهیتی نو از آن، به تغییر در قالب و ویژگیهای سخن شاعران قدیم انجامید. او زبان، تخیل، احساس، معنی، فرم و ساختار شعر را متحول کرد. اگر چه ادبیات دوره معاصر را از زمان مشروطه تا زمان ما دانسته اند، اما بهتر است شروع واقعی شعر نو را از سال ۱۳۰۰ یعنی اندکی پیش از به سلطنت رسیدن رضاخان بدانیم. شعر فارسی را در دوره معاصر تا سال ۱۳۵۷ می‌توان متناسب با رویدادهای سیاسی - اجتماعی در چهار دوره بررسی کرد:

● دو تن از پیشگامان شعر نو را نام ببردی؟ - تقی رفعت، بانو شمس کسمایی، ابوالقاسم لاهوتی، جعفر خامنه‌ای و در نهایت نیما یوشیج.

● شروع واقعی شعر نو از چه سالی آغاز شد؟ - سال ۱۳۰۰ یعنی اندکی پیش از به سلطنت رسیدن رضاخان.

دوره اول: دوره سلطنت رضاخان (از سال ۱۳۰۴ تا شهریور ۱۳۲۰) را دوره درخشش نیما و جدال بر سر شعر کهنه و نو می دانند.

دوره دوم: از آغاز حکومت محمدرضا تا کودتای ۲۸ مرداد ۱۳۳۲ فضای سیاسی آزادتری نسبت به دوره قبل بر ایران حاکم بود. در این دوره اشعار نیما و دیگر نوگرایان در برخی نشریات مانند روزگار نو و سخن منتشر می شد. مهمترین حادثه ادبی این سالها تشکیل اولین کنگره نویسندگان و شاعران ایران در تیرماه ۱۳۲۵ بود که نیما در آنجا شعر «آی آدم ها» را خواند و پس از آن شیوه نیما از جانب سنت گرایان در کنار شعر سنتی رواج یافت.

● **مهمترین حادثه ادبی دوره دوم چیست؟** - تشکیل اولین کنگره نویسندگان

دوره سوم: از کودتای ۲۸ مرداد ۱۳۳۲ تا قیام ۱۵ خرداد ۱۳۴۲ تغییر و تحولات چشمگیری در جامعه ایرانی اتفاق افتاد و بار دیگر استبداد حاکم شد. در این دوره «شعر نو تغزلی» که از دوره قبل شروع شده بود، به تدریج راه خود را ادامه داد؛ به ویژه که از طرف حکومت نیز تقویت می شد و در دهه ۱۳۲۰ و اوایل ۱۳۳۰ از گسترده ترین جریانهای زمان خود شد.

پس از وقایع کودتای ۲۸ مرداد، نوعی سرخوردگی و یأس در میان روشن فکران و شعرا پیدا شد و جریان سمبولیسم اجتماعی یا شعر نوی حماسی رواج یافت. شاعران این جریان بیشتر به مسائل سیاسی و اجتماعی و مشکلات و آرمانهای مردم توجه دارند.

● **در کدام دوره سمبولیسم اجتماعی یا شعر نوی حماسی رواج یافت؟** - دوره سوم

دوره چهارم: از سال ۱۳۴۲ تا ۱۳۵۷ مبارزه رنگ و مفهومی تازه به خود می گیرد و فضای جامعه متشنج می شود و مسیر عمده شعر همچنان اجتماعی و حماسی است. این دوره را باید دوره کمال جریانهای ادبی دورههای پیشین به حساب آورد. شاعران بهتر و هنری تر از گذشته به جوهر شعر دست یافتند و مضمون شعر آنها بیشتر نقد اجتماعی است.

از معروفترین شاعران این چهار دوره، پروین اعتصامی، فریدون توللی، محمدحسین شهریار، نادر نادرپور، فریدون مشیری، نصرت رحمانی، فروغ فرخزاد، منوچهر شیبانی، اسماعیل شاهرودی، مهدی اخوان ثالث، احمد شاملو، سیاوش کسرای، منوچهر آتشی، پرویز ناتل خانلری، حمید مصدق، مهدی حمیدی شیرازی، هوشنگ ابتهاج، محمدرضا شفیعی کدکنی و ... را می توان نام برد.

در زیر چند تن از این شاعران معرفی می شوند:

■ پروین اعتصامی

رخشنده اعتصامی معروف به پروین، بانوی مشهور شعر فارسی است و در خانواده ای اهل شعر و ادب پا به عرصه هستی گذاشت. پدرش یوسف اعتصام الملک آشتیانی از فضایی زمان بود و در تربیت اخلاقی و ادبی وی نقش به سزایی داشت. پروین در قصیده به سبک ناصر خسرو به روانی و لطافت سعدی شعر می سراید. اوج سخن پروین در قطعات اوست که در آنها به شیوه انوری و سنایی توجه دارد. برخی از اشعار او به صورت

مناظره میان دو انسان، جاندار یا شیء است. آنچه شعر پروین را از دیگران متمایز می کند، شکل تصرف وی در مضامین و کیفیت ارائه آنهاست. او به همراه انعکاس اوضاع نامطلوب سیاسی اجتماعی، به مضامین اخلاقی و پند و اندرز نیز روی می آورد.

بیت زیر از اوست:

در آن سرای که زن نیست، انس و شفقت نیست / در آن وجود که دل مرد، مرده است روان...

● **اوج سخن پروین در چه قالبی است؟ - قطعه**

● **چه چیزی شعر پروین را از دیگران متمایز می کند؟ - شکل تصرف وی در مضامین و کیفیت ارائه آنهاست.**

● **قطعه چگونه قالبی است؟ - شعری است دست کم در دو بیت که معمولاً نخستین بیت آن مصرع نیست و مصرع های زوج آن هم قافیه اند.**

قطعه یکپارچگی موضوع دارد و موضوع آن معمولاً مطالب اخلاقی، اجتماعی، تعلیمی، ستایش و نکوهش است.

■ **سید محمد حسین بهجت تبریزی (شهریار)**

شهریار از بزرگترین شاعران غزل سرای معاصر است که علاوه بر شعر فارسی، به ترکی آذری نیز شعر می سراید؛ منظومه «حیدرپایه سلام» او از شاهکارهای این حوزه است. شاعر در این منظومه با شیفتگی تمام از اصالت فرهنگی و زیبایی های روستای زادگاهش یاد می کند. او به بزرگان دین به ویژه حضرت علی ارادت خاصی داشت و چند شعر ارزنده با این مضمون، از او به جا مانده است؛ در غزل طبعی لطیف و احساسی رقیق دارد و از غزل سرایان نامی ایران، به ویژه حافظ تأثیر فراوان پذیرفته است.

بیت زیر ابتدای یکی از غزل های اوست:

باز امشب ای ستاره تابان نیامدی / باز ای سپیده شب هجران نیامدی

■ **علی اسفندیاری (نیما یوشیج)**

نیما بنیان گذار شعر نو، از کسانی است که کوشی تا شعر را به هنجار نثر و سادگی نزدیک کند و در قالب، زبان و مضمون آن تغییراتی ایجاد کرد، نیما در این مسیر از واژگان روزمره، عامیانه و نو بهره برد و از کاربرد بلاغت ادبی و دستوری و ترکیب های تازه نهراسید. او در سال ۱۳۰۱ ه. ش. منظومه «افسانه» را منتشر کرد که به عنوان بیانیه شعر نو است و چنین آغاز می شود:

در شب تیره دیوانه ای کاو / دل به رنگی گریزان سپرده / در درّه سرد و خلوت نشسته / همچو ساقه گیاهی فسرده / می کند داستانی غم آور

...

ویژگی های مثل: تغییر در آوردن جایگاه قافیه، نگاه نو و نگرش عاطفی به واقعیات ملموس، سیر آزاد تخیل، نزدیکی به ادبیات نمایشی، از مهمترین نکات در مورد این شعر نیما است.

● **مهمترین ویژگی های شعر «افسانه» نیما را نام ببرید.** - تغییر در آوردن جایگاه قافیه، نگاه نو و نگرش عاطفی به واقعیات ملموس، سیر آزاد

تخیل، نزدیکی به ادبیات نمایشی.

هنجار: قاعده

جریان نوگرایی شعری نیما با سرایش ققنوس در سال ۱۳۱۶ تثبیت شد. نیما در این سالها (۱۳۰۱ تا ۱۳۱۶) چارچوب و طرح کار خود را به بهترین شکل ممکن تدوین کرد. همین با برنامه بودن است که کار نیما را از دیگر نوگرایان متمایز می کند. او در ققنوس تغییراتی در اصول و ضوابط شعر سنتی ایجاد کرد و تجدیدی را که از مشروطه آغاز شده و به افسانه او رسیده بود، تکامل بخشید. نیما را به خاطر این نوآوری «پدر شعر نو» دانسته اند.

● پدر شعر نو فارسی کیست؟ - نیما یوشیج

■ مهدی اخوان ثالث

یکی از موفق ترین رهروان شعر نیما اخوان ثالث است. بیان روایی و داستانی، حماسی بودن زبان، کهن گرایی، به کارگیری ترکیبات زیبا و خوش آهنگ و برخی از کاربردهای نحوی سبک خراسانی از ویژگی های شعر وی است.

شعر وی شعری اجتماعی است و حوادث زندگی مردم را در خود منعکس می کند. آخر شاهنامه، زمستان و از این اوستا از بهترین مجموعه شعرهای معاصر هستند. او در بیشتر مجموعه ها مثل زمستان زبانی نمادین دارد:

سلامت را نمی خواهند پاسخ گفت / سرها در گریبان است / کسی سر برنیارد کرد پاسخ گفتن و دیدار یاران را / ننگه جز پیش پا را دید نتواند / که ره تاریک و لغزان است / و گر دست محبت سوی کس یازی، / به اکراه آورد دست از بغل بیرون / که سرما سخت سوزان است / ...

شعر اخوان ثالث چه ویژگی هایی دارد؟ - بیان روایی و داستانی، حماسی بودن زبان، کهن گرایی، به کارگیری ترکیبات زیبا و خوش آهنگ و برخی از کاربردهای نحوی سبک خراسانی.

نثر در این دوره

نثر ساده دوره معاصر را بیشتر با نثر داستانی می شناسیم. علاوه بر آن در قالبهایی مثل ادبیات نمایشی، سفرنامه، مقاله و... نیز آثار نثر در این دوره دیده می شود.

نثر فارسی تحت تأثیر آثاری که در دوره بیداری از زبانهای اروپایی ترجمه می شد، به سادگی گرایید. زمینه های گرایش به رمان نویسی و نثر داستانی را به معنای نوین آن، عبدالرحیم طالبوف و زین العابدین مراغه ای با سفرنامه های خیالی خود ایجاد نمودند. نخستین رمان تاریخی این دوره را محمدباقر میرزا خسروی با نام «شمس و طغرا» نوشت. اولین رمان اجتماعی را نیز در سال ۱۳۰۱ با نام «تهران مخوف» مرتضی مشفق کاظمی منتشر کرد. نثر داستانی معاصر نیز با مجموعه داستان کوتاه «یکی بود، یکی نبود» از سید محمدعلی جمالزاده در سال ۱۳۰۱ آغاز شد و اولین نمایشنامه نیز با عنوان «جعفرخان از فرنگ برگشته» به قلم حسن مقدم در همین تاریخ نوشته شد.

زمینه های گرایش به رمان نویسی و نثر داستانی را به معنای نوین آن، عبدالرحیم طالبوف و زین العابدین مراغه ای با سفرنامه های خیالی خود ایجاد نمودند.

● زمینه های گرایش به رمان نویسی و نثر داستانی را به معنای نوین آن چه کسانی پدید آوردند؟ - عبدالرحیم طالبوف و زین العابدین مراغه ای

نخستین رمان تاریخی را که نوشت؟ - محمدباقر میرزا خسروی با نام «شمس و طغرا».

● **نثر داستانی معاصر با چه مجموعه ای و به قلم چه کسی نوشته شد؟** - مجموعه داستان کوتاه «یکی بود، یکی نبود» از سید محمدعلی جمالزاده.

● **اولین نمایشنامه با چه عنوانی و به قلم چه کسی نوشته شد؟** - «جعفرخان از فرنگ برگشته» حسن مقدم.

داستان نویسی نوین با نویسندگانی مانند: صادق هدایت نویسنده بوف کور، بزرگ علوی نویسنده چشم‌هایش و صادق چوبک نویسنده تنگسیر و... گسترش یافت؛ این گروه موسوم به **نویسندگان نسل اول** هستند. پس از آنها به تدریج نسل جدیدی وارد ادبیات داستانی می‌شوند که سبک آنان تلفیقی است از آنچه خود داشتیم و آنچه از شیوه‌های غربی گرفتیم. جلال آل احمد با «مدیر مدرسه» و سیمین دانشور با «سووشون»، از معروفترین نویسندگان این دوره اند. از دیگر چهره‌های این گروه می‌توان به تقی مدرسی، محمود اعتمادزاده، غلامحسین ساعدی و جمال میرصادقی اشاره کرد.

بعد از خردادماه ۱۳۴۲ دوران مقاومت در ادبیات داستانی فارسی شکل گرفت. شروع این مقاومت در مبارزات ملی شدن صنعت نفت و بعد هم قیام ۱۵ خرداد است. در این دوران بیشتر فضای رمانها و داستانها مضمون مبارزه و پایداری است. بر اغلب داستان‌های این دوره اضطراب سیاسی ترس ناشی از بدفرجامی و زندان حاکم است. از ویژگیهای نثر این دوره روی آوردن به داستان کوتاه، ترجمه آثار داستانی آمریکای لاتین و همدردی با ستم کشیدگان دنیا و کثرت نویسندگان آشکار است.

بهره بردن از زبان عامیانه، نویسندگی را برای بسیاری از طبقات جامعه آسان و نثر را آماده قبول افکار گوناگون کرد. ترجمه رمانها و داستانهای اروپایی باعث شد که نوشتن حکایات کوچک و داستانهای بزرگ به تدریج در زبان فارسی معمول گردد. آشنایی با تحقیقات و تتبعات اروپاییان نیز باعث تغییر روش تاریخ نویسی و تحقیق در مسائل ادبی شد. از شناخته شده ترین نویسندگان این دوره می‌توان به احمد محمود، نویسنده رمان «همسایه‌ها»، علی محمد افغانی، نویسنده رمان «شهر آقاخان»، هوشنگ گلشیری نویسنده رمان «بزه گمشده راعی» و امین فقیری نویسنده رمان «دهکده پرمال» اشاره کرد.

هر یک از رمانهای زیر از چه کسانی است؟ - بوف کور: صادق هدایت ■ چشم‌هایش: بزرگ علوی ■ تنگسیر: صادق چوبک

تتبع: پژوهش

برخی از نویسندگان این دوره

■ سید محمدعلی جمالزاده

جمالزاده را با مجموعه داستان «یکی بود، یکی نبود» آغازگر داستان نویسی فارسی به شیوه نوین می‌دانند. وی در خانواده ای روحانی در اصفهان به دنیا آمد و در تهران تحصیل کرد و پس از آن به کشورهای دیگری مثل لبنان، فرانسه و آلمان رفت. در داستان بیشتر از اینکه به محتوا توجه داشته باشد، به سبک نویسندگی و کاربرد کلمات عامیانه و متداول در نثر توجه دارد و کلام را به طبع خوانندگان نزدیک می‌کند و به همان راهی می‌رود که کسانی مثل زین العابدین مراغه ای در «سیاحت نامه ابراهیم بیگ» و علی اکبر دهخدا در چرند و پرند آغاز کرده بودند. «راه آب نامه» و «تلخ و شیرین» از دیگر داستان‌های او هستند.

● آغازگر داستان نویسی فارسی به شیوه نوین کیست و نخستین مجموعه داستانی او چه نام دارد؟ - جمال زاده مجموعه داستان «یکی بود، یکی نبود»

نیبود»

■ جلال آل احمد

جلال در خانواده ای مذهبی متولد شد. وی در جوانی چند ماه را در نجف درس طلبگی خواند و پس از بازگشت به ایران، به احزاب سیاسی پیوست و پس از آن به معلمی روی آورد و نویسندگی را نیز وجهه همت خود قرار داد. اولین داستانش با عنوان «زیارت» در مجله سخن چاپ شد و «سه تار» و «دید و بازدید» از دیگر مجموعه داستانهای او هستند. مشهورترین اثرش داستان بلند «مدیر مدرسه» است. نمونه نثر پرشتاب و بریده بریده جلال با عنوان «نثر تلگرامی» یاد می کنند، در این اثر به کمال می بینیم. جلال علاوه بر داستان، در تک نگاری، سفرنامه نویسی، مقاله نویسی انتقادی و ترجمه نیز تواناست. سفرنامه حج او با عنوان «خسی در میقات» و مجموعه مقاله های «ارزیابی شتاب زده» از نوشته های دیگر او هستند.

اولین داستان جلال آل احمد با چه عنوانی در مجله سخن چاپ شد؟ - «زیارت»

● مشهورترین داستان بلند جلال آل احمد چه نام دارد؟ - «مدیر مدرسه»

● نمونه نثر پرشتاب و بریده بریده جلال را با عنوان ..... یاد می کنند. - «نثر تلگرامی»

■ سیمین دانشور

متولد شیراز و دانش آموخته زبان و ادبیات فارسی در دوره دکتری از دانشگاه تهران است. وی سال ها به تدریس هنر و ادبیات در این دانشگاه مشغول بود. اولین تجربه داستان نویسی دانشور «آتش خاموش» بود. بعدها «شهری چون بهشت» را منتشر کرد و با «سوشون» که دربرگیرنده داستان زندگی زری و یوسف و اوضاع اجتماعی مردم فارس در خلال جنگ جهانی دوم است، به اوج نویسندگی خود رسید. سالهایی نیز با مجله هایی مثل نقش و نگار، کتاب ماه کیهان و آرش همکاری داشت. از دانشور ترجمه هایی نیز از داستاها و نمایشنامه های نویسندگان مشهور خارجی بر جای مانده است.

اولین تجربه داستان نویسی دانشور چه نام دارد؟ - «آتش خاموش»

ب) دوره انقلاب اسلامی

بعد از قیام ۱۵ خردادماه ۱۳۴۲، تکاپو و فعالیت جنبش های سیاسی، اجتماعی و فرهنگی برای رسیدن به آزادی و استقلال کشور بیشتر شد و مبارزات آنها به شکل جدی تری ادامه یافت تا در نهایت در بهمن ماه ۱۳۵۷ با پیروزی انقلاب اسلامی به نتیجه رسید. در این دوره ادبیات نیز همراه با دیگر ابعاد زندگی مردم ایران دست خوش تحول شد. این تحولات موجب شکل گرفتن جریانی در تاریخ ادبیات فارسی شد که سرآغاز آن از سالهای قبل از ۱۳۵۷ بود؛ اما به جهت اینکه با پیروزی انقلاب تثبیت شد، آن را تحت عنوان «ادبیات انقلاب اسلامی» بررسی می کنیم.

■ شعر در دوره انقلاب اسلامی

انقلاب اسلامی ایران، مانند هر رخداد مهم دیگر در فضای فرهنگی و هنری جامعه ایران، دگرگونی‌هایی ایجاد کرد و فضایی تازه در شعر و نثر به وجود آورد و شاعران و نویسندگان این عصر با باورهای سرچشمه گرفته از مکتب انقلابی و اسلامی، اندیشه‌ها و مضامین مذهبی و عرفانی و موضوعاتی مثل: جهاد، شهادت، ایثار، آزادگی و عشق را در آثار خویش بیشتر به کار گرفتند و طرح مضامین این حوزه، همراه با ورود برخی مظاهر فرهنگ غربی مهمترین موضوعات ادبیات این دوره هستند. این تغییر و دگرگونی در زمینه ادبیات به خصوص شعر کاملاً ملموس و محسوس است؛ از آنجا که طنز و انتقاد اجتماعی در این دوره رشد نمود، مضامین طنزآمیز نیز در آثار ادبی این دوره دیده می‌شود. درونمایه سروده‌ها و نوشته‌های ادبی این دوره بیشتر در زمینه‌های زیر است:

❑ محکوم کردن استبداد و بی عدالتی؛

❑ ستایش آزادی و آزادی خواهان؛

❑ ترسیم افق‌های روشن و امیدبخش پیروزی برخلاف ادبیات ناامید و مأیوس قبل از انقلاب؛

❑ تکریم شهید و فرهنگ شهادت با تکیه بر اسطوره‌های ملی و تاریخی؛

❑ طرح اسوه‌های تاریخی به ویژه تاریخ اسلام مانند پیامبر اکرم، امام علی و امام حسین و چهره‌های مبارز همچون حضرت امام خمینی.

● سه مورد از درونمایه سروده‌ها و نوشته‌های ادبی دوره انقلاب اسلامی را نام ببرید:

از نگاه شاعر و نویسنده این دوره عاشورا تنها یک حادثه نیست؛ بلکه یک فرهنگ است که لحظه لحظه انقلاب اسلامی با این فرهنگ پیوند خورده است. ادبیات این دوره از ابتدا تاکنون رشد قابل توجهی داشته و آثار زیبا و ماندگاری را رقم زده است و از آنجا که انقلاب اسلامی توانسته است در میان ملت‌های مسلمان دنیا موجب بیداری و آگاهی شود، در میان آثار شاعران و نویسندگان این دوره، رنجه‌ها و مظلومیت ملت‌های مسلمانمانند فلسطین، لبنان و افغانستان به چشم می‌خورد. شاعران عصر انقلاب علاوه بر شعر سنتی به ویژه غزل، مثنوی، رباعی و دوبیتی در قالب‌های نو؛ مانند: نیمایی و سپید هم طبع آزمایی کرده اند. زبان شعر این دوره نیز تغییر می‌یابد؛ یعنی روح حماسی اشعار دوران مقاومت که با موجی از عرفان آمیخته شده است، موجب تحول و دگرگونی زبان و محتوای شعر می‌شود.

● شعر نیمایی چگونه شعری است؟ - وزن عروضی دارد. طول مصراعها کم و زیاد می‌شود. قافیه جای مشخصی ندارد.

● شعر سپید چگونه شعری است؟ - وزن عروضی ندارد و فقط آهنگین است. قافیه جای مشخصی ندارد.

استمرار ادبیات معاصر را در عصر انقلاب در سه شاخه مجزا از یکدیگر می‌توان بررسی کرد:

۱- شاخه نخست شامل گروهی از شاعران و نویسندگان است که پس از پیروزی انقلاب با ارزشها و مفاهیم تازه‌ای که در زندگی اجتماعی شکل گرفته بود، هماهنگ شده و شاخه نیرومندی از ادب انقلاب را ادامه دادند. این گروه با تکیه بر پشتوانه ادبی و تلفیق آن با ارزشهای نوین، به عنوان جریانی کمال یافته و پیش کسوت شناخته می‌شوند. مانند: حمید سبزواری، قیصر امین پور، سیدعلی موسوی گرمارودی، سید حسن حسینی و نصرالله مردانی.

۲- **شاخه‌ای** از ادبیات هم بعد از انقلاب به همان روال گذشته که در زمینه‌هایی نیز متأثر از ادبیات جهان بود، به حیات خویش ادامه داد. گروهی از این نویسندگان و شاعران بعد از انقلاب به خارج از کشور رفتند و در آنجا به فعالیت ادبی خود ادامه دادند. گروهی هم در کشور به فعالیت‌های خود ادامه دادند؛ اگرچه با ادبیات انقلاب همراه نشدند، اما همراه با آن به تولید آثار ادبی پرداختند. مانند: **هوشنگ ابتهاج، حسین منزوی، علی محمد افغانی، محمود دولت‌آبادی.**

۳- **گروه سوم** شاخه جوان ادبیات بعد از انقلاب بود که کار ادبی خود را در انقلاب آغاز کردند و چون به اصول آن پایبند بودند، منادی اندیشه‌های انقلاب شدند و الفاظ، بن‌مایه‌ها و تصاویر شعری را از حال و هوای انقلاب و موضوعات و مفاهیم رایج در آن دریافت کردند. از آن جمله می‌توان به **سلمان هراتی و علیرضا قزوه** اشاره کرد.

با شکل‌گیری انقلاب، شاعران این دوره جنبه‌های حماسی، عرفانی و مذهبی نهضت اسلامی را در شعر انعکاس دادند. با آغاز جنگ تحمیلی و تحریک عواطف دینی و ملی، فرهنگ دفاع مقدس به شعر فارسی راه یافت. با تأثیر فرهنگ جنگ، نگرش حماسی در زبان و محتوای شعر این دوره تأثیر گذاشت. با وقوع جنگ تحمیلی، موضوعاتی مثل مبارزه، دفاع، ایثار، شهادت، پایداری، شجاعت و میهن‌دوستی رواج یافت و در شعر و ادبیات این دوره، حال و هوای تازه‌ای همراه مضامین ادب معاصر به وجود آمد.

هر چند در سال‌های آغازین انقلاب، در میان شاخه جوان اقبال به شعر نیمایی کم‌رنگ بود؛ ولی دیری نپایید که شعر نیمایی، در مقیاسی محدود، در شعر انقلاب جای خود را باز کرد. البته بدون اینکه مثل قالب‌های سنتی عمومیت پیدا کند. به هر حال هر چه از سال‌های اول انقلاب می‌گذرد، اقبال به شعر نیمایی بیشتر می‌شود و در ادامه توجه به چهارپاره، قصیده، ترکیب بند و بحر طویل نیز دیده می‌شود. گاه نیز نوآوری‌هایی در قالب‌های شعری ایجاد می‌شود که برای مثال می‌توان از قالب «غزل- مثنوی» (ادغام غزل با مثنوی) نام برد.

چهارپاره: شعری است شامل چند دوبیتی با قافیه‌های گوناگون که از نظر معنا با هم ارتباط دارند. در چهارپاره معمولاً مصراع‌های زوج هم قافیه اند. این گونه شعر در روزگار معاصر پدید آمده است.

ترکیب بند: شعری است چند بخشی که هر بخش آن از نظر قافیه و درون‌مایه همانند قصیده یا غزل است. این بخش‌ها را بیت مصرع متفاوت و نامکرری به می‌پیوندند.

بحر طویل: شعری را گویند که از تکرار نامحدود پایه‌های عروضی ساخته شود؛ مانند: آن شنیدم که یکی مرد دهاتی، هوس دیدن تهران سرش افتاد و پس از مدت بسیار مدیدی و تقلای شدیدی، به کف آورد زر و سیمی و رو کرد به تهران، خوش و خندان و غزل‌خوان ز سر شوق و شغف گرم تماشای عمارات شد و می‌کرد به هر کوی گذرها و به هر سوی نظرها و به تحسین و تعجب، نگران گشته به هر کوچه و بازار و خیابان و دکانی ....

چند تن از شاعران دوران انقلاب

■ قیصر امین پور

شاعر و نویسنده انقلاب است. وی با مجموعه شعر «در کوچه آفتاب» توانایی خود را در ادبیات انقلاب نشان داد. پس از آن، با آثاری چون «تنفس صبح» و «آینه‌های ناگهان»، ادبیات انقلاب نشان داد؛ منظومه «ظهر روز دهم» و سرانجام «دستور زبان عشق» جایگاه خویش را در شعر انقلاب تثبیت کرد. نثر امین پور ساده؛ اما عمیق و عاطفی است. از آثار منثور او باید به «طوفان در پیرانتز»، «بی بال پیریدن» و «سنت و نوآوری در شعر معاصر» اشاره کرد.

● **قیصر امین پور شاعر و نویسنده انقلاب است. وی با مجموعه شعر ..... توانایی خود را در ادبیات انقلاب نشان داد. - «در کوچه آفتاب»**

■ **سید علی موسوی گرمارودی**

از پیشتازان شعر مذهبی قبل از انقلاب است. پس از انقلاب نیز به آرمانها و اهداف مذهبی و انقلابی وفادار مانده است. وی در غزل و قصیده بیشتر طبع آزمایی کرده است. اشعار سپید او نیز قابل توجه اند. از آثار شعری او می توان «صدای سبز»، «خواب ارغوانی»، «برآشفتن گیسوی تاک» و «گوشواره عرش» را نام برد.

■ **سلمان هراتی**

از شاعران نواندیش و معروف شعر انقلاب بود. این معلم خوش ذوق در سال ۱۳۶۵ و در سن جوانی در یک حادثه رانندگی جان خود را از دست داد. از سلمان هراتی مجموعه‌های «از آسمان سبز»، «دری به خانه خورشید» ویژه نوجوانان و «از این ستاره، تا آن ستاره» به یادگار مانده است.

نثر در دوره انقلاب اسلامی

نثر این دوره به ویژه در داستان نویسی ادامه می یابد و تجربه‌های بدیع و کم سابقه ای در کنار دیگر مضمونهای اجتماعی و فلسفی مورد توجه نویسندگان قرار می گیرد. بنابراین تکامل ادبیات داستانی بر خلاف شعر تا حدودی به طور طبیعی رواج یافت و همراه تغییراتی که در محتوا اتفاق افتاد، تغییراتی هم در فنون و سبک داستان رخ داد.

بر خلاف شعر، در داستان نویسی دهه شصت، جایگاه نسل جوان کم رنگ تر است؛ اغلب نویسندگان موفق در این دوره پیش کسوتان و کسانی هستند که تجربه نویسندگی سالهای قبل از انقلاب را دارند. آنان از طریق دانستن زبان خارجی ارتباط خود را با پیشرفت‌های جهانی این فن حفظ کرده و تجربیات نوینی را که تحولات سیاسی اجتماعی به آنها داده، به صورت داستان عرضه کرده اند.

در این دوره از نویسندگانی همچون محمود دولت آبادی با رمان «روزگار سپری شده مردم سالخورده» احمد محمود با رمان «مدار صفر درجه» و «زمین سوخته»، اسماعیل فصیح با رمان «زمستان ۶۲» هوشنگ گلشیری با داستان «آینه‌های دردار» و دیگران که کار نویسندگی را در دوره‌های پیش آغاز کرده بودند، می توان نام برد.

نسل جوان انقلاب هنوز مهارت کافی را برای بیان ادبی تجربه‌های خود نداشت. لازمه کسب چنین مهارتی تأمل در آثار قدما و آشنایی با ادبیات جهان بود. این نسل کار خود را با داستان کوتاه آغاز کرد و ادامه داد. از این رو ادبیات داستانی و نثر پس از انقلاب در شکل فراگیر خود در داستان کوتاه جلوه گر شد. هر چند به تدریج رمان‌ها و داستان‌های بلند هم در میان آثارشان مشاهده می‌شود.

گرایش شدید این نسل به آثار و نوشته‌های سیاسی، اجتماعی و انقلابی باعث رونق فضای نشر و نگارش در کشور شد. پس از پیروزی انقلاب، کانون نویسندگان ایران فعالیت خود را مجدد آغاز کرد؛ اما از همان ابتدا دستخوش کشمکش سیاسی-عقیدتی شد که در نهایت به انشعاب حزب توده از آن انجامید. شرایط سیاسی و اوضاع جنگی رفته رفته افشار جامعه و به خصوص اهل فکر و فرهنگ را در دو جبهه متفاوت قرار داد؛ یک دسته نویسندگان مذهبی که حامی نظام اسلامی بودند و دسته دیگر، جناح نویسندگان دگراندیش.

سال‌های پس از جنگ، دوران اوج شکوفایی رمان نویسی در ایران بود که تقریباً در سراسر دهه هفتاد تداوم یافت. در دوران پس از جنگ، داستان نویسان مذهبی همچنان به ثبت خاطرات حماسه‌های دوران جنگ و عوالم معنوی آن و یا پاره‌ای مفاهیم نوظهور اجتماعی پرداختند. طیف نویسندگان جناح دیگر در این زمان در رویارویی با تحركات فکری سیاسی داخلی یا خارجی کوشیدند با دیدی جزئی نگر به تضادها و تناقضهای روحی انسان معاصر بپردازند. از میان نویسندگان داستانی نسل انقلاب به علی مؤذنی، سید مهدی شجاعی، احمد دهقان، محمدرضا سرشار، رضا امیرخانی، حبیب احمدزاده و مصطفی مستور می‌توان اشاره کرد.

در دهه هفتاد و پس از آن گرایش به خاطره نگاری و زندگی نامه نویسی نیز رشد چشم گیری یافت و آثار قابل توجهی به نثر در این حوزه‌ها نگارش یافت. نثر ادبی (قطعه ادبی) و ادبیات نمایشی نیز در این دوره قابل اعتنا و توجه است.

چند تن از نویسندگان دوران انقلاب

■ محمدرضا سرشار

محمدرضا سرشار معروف به «رضا رهگذر» از نویسندگان مشهور معاصر به ویژه در حوزه نویسندگی برای کودکان و نوجوانان است. محورهایی مثل قصه نویسی، قصه گویی، تدریس و فعالیت در نشریات تخصصی و مباحث پژوهشی ادبیات کودک و نوجوان از مهم ترین حوزه‌های فعالیت اوست. «اگه بابا بمیره» و «مهاجر کوچک» از آثار او در حوزه قصه‌های کودک و نوجوان است و فعالیت‌های مطبوعاتی در مجله‌های رشد دانش آموز، قلمرو، سوره و پویش نیز از زمینه‌های دیگری است که سرشار بدان‌ها پرداخته است.

■ علی مؤذنی

از جمله نویسندگان معروف عصر انقلاب است که در عرصه داستان کوتاه، داستان بلند، رمان، نمایش نامه و فیلمنامه قلم می‌زند. وی در حوزه ادبیات دفاع مقدس نیز رویکردی خاص و عمیق به مسائل دارد. از آثار او می‌توان به «ظهور»، «سفر ششم»، «ملاقات در شب آفتابی» و «دل‌ویزتر از سبز» اشاره کرد.

■ سید مهدی شجاعی

سیدمهدی شجاعی در رشته ادبیات دراماتیک تحصیل کرده و به طور جدی کار نوشتن را در قالب‌های مختلف ادبی ادامه داد. در چند روزنامه و مجله مثل جمهوری اسلامی، رشد جوان و صحیفه همکاری داشته است. اگرچه رشته تحصیلی اش ادبیات نمایشی بود و چند نمایش نامه هم چاپ کرد، اما در داستان نویسی، ادبیات کودک و نوجوان و قطعه ادبی نیز آثاری دارد. «بدوک» از فیلم نامه‌ها و «ضیافت»، «جای پای خون» و «کشتی پهلو گرفته» حاصل تجربه‌های داستانی او خصوصاً در زمینه ادبیات مذهبی هستند.

خودارزیابی

۱- مهم ترین درونمایه سروده‌ها و نوشته‌های ادبی دوره انقلاب اسلامی را بیان کنید.

- ❑ محکوم کردن استبداد و بی عدالتی؛
- ❑ ستایش آزادی و آزادی خواهان؛
- ❑ ترسیم افق‌های روشن و امیدبخش پیروزی برخلاف ادبیات ناامید و مأیوس قبل از انقلاب؛
- ❑ تکریم شهید و فرهنگ شهادت با تکیه بر اسطوره‌های ملی و تاریخی؛
- ❑ طرح اسوه‌های تاریخی به ویژه تاریخ اسلام مانند پیامبر اکرم، امام علی و امام حسین و چهره‌های مبارز همچون حضرت امام خمینی.

۲- شعر معاصر پیش از انقلاب اسلامی به چند دوره تقسیم می شود؟ نام ببرید.

- دوره اول: دوره سلطنت رضاخان (از سال ۱۳۰۴ تا شهریور ۱۳۲۰).
- دوره دوم: از آغاز حکومت محمدرضا تا کودتای ۲۸ مرداد ۱۳۳۲
- دوره سوم: از کودتای ۲۸ مرداد ۱۳۳۲ تا قیام ۱۵ خرداد ۱۳۴۲
- دوره چهارم: از سال ۱۳۴۲ تا ۱۳۵۷

۳- مهمترین قالبهای نثر بعد از انقلاب اسلامی کدام اند؟ نام ببرید. داستان و رمان نویسی / خاطره نویسی / زندگی نامه نویسی / نثر ادبی (قطعه ادبی) و ادبیات نمایشی / قصه کودک و نوجوان / فیلم نامه نویسی

۴- موضوع کلی هر کدام از آثار زیر را بنویسید:

حیدر بابایه سلام: شاعر در این منظومه با شیفتگی تمام از اصالت فرهنگی و زیبایی‌های روستای زادگاهش یاد می کند.

جای پای خون: حاصل تجربه‌های داستانی او خصوصاً در زمینه ادبیات مذهبی

سوشون: دربرگیرنده داستان زندگی زری و یوسف و اوضاع اجتماعی مردم فارس در خلال جنگ جهانی دوم است

۵- شعر احمد عزیزی را از نظر ویژگیهای فکری و ادبی شعر انقلاب بررسی کنید:

یاس بوی مهربانی می دهد / عطر دوران جوانی می دهد
یاسها یادآور پروانه اند / یاسها پیغمبران خانه اند
یاس مثل عطر پاک نیت است / یاس استنشاق معصومیت است
یاس را آینه‌ها رو کرده اند / یاس را پیغمبران بو کرده اند
یاس بوی حوض کوثر می دهد / عطر اخلاق پیمبر می دهد
حضرت زهرا دلش از یاس بود / دانه‌های اشکش از الماس بود
داغ عطر یاس زهرا زیر ماه / می چکانید اشک حیدر را به چاه
عشق محزون علی، یاس است و بس / چشم او یک چشمه الماس است و بس
اشک می ریزد علی مانند رود / بر تن زهرا گل یاس کیود
گریه آری گریه چون ابر چمن / بر کیود یاس و سرخ نسترن

قلمرو فکری: یاس نماد حضرت زهراست. رنگ دینی و شیعی دارد. عشق به امام و حضرت زهرا را به عنوان اسطوره تاریخ بازگو می کند.
قلمرو ادبی: استعاره های تازه و بی پیشینه و تشبیه های نو

گزارش دقیق سرود

۱- یاس بوی مهربانی می دهد / عطر دوران جوانی می دهد

بازگردانی: بوی یاس من را به یاد عشق می اندازد. بوی یاس من را به یاد جوانی ام می اندازد.

۲- یاسها یادآور پروانه اند / یاسها پیغمبران خانه اند

قلمرو ادبی: پروانه: نماد عاشق راستین / یاسها پیغمبران خانه اند: تشبیه

بازگردانی: عطر یاس من را به یاد عاشق راستین می اندازد. عطر یاس من را به یاد پیامبر می اندازد.

۳- یاس مثل عطر پاک نیت است / یاس استنشاق معصومیت است

قلمرو زبانی: استنشاق: بوییدن / معصومیت: پاک دامنی / قلمرو ادبی: یاس مثل عطر...: تشبیه / یاس استنشاق معصومیت است: تشبیه

بازگردانی: بوی یاس من را به یاد نیت پاک و پاکدامنی امامان می اندازد.

۴- یاس را آینه‌ها رو کرده اند / یاس را پیغمبران بو کرده اند

قلمرو زبانی: «را»: به معنای «به» / قلمرو ادبی: آینه: استعاره از انسان های پاک

بازگردانی: عطر گل یاس را انسانهای پاک و پیامبران به کار برده اند.

۵- یاس بوی حوض کوثر می دهد / عطر اخلاق پیمبر می دهد

قلمرو ادبی: تلمیح

بازگردانی: عطر گل یاس من را به یاد حوض کوثر و اخلاق خوش پیامبر می اندازد.

۶- حضرت زهرا دلش از یاس بود / دانه‌های اشکش از الماس بود

قلمرو ادبی: در هر دو مصراع تشبیه دیده می شود.

بازگردانی: حضرت زهرا دلی مانند عطر یاس زیبا و خوشبو داشت. دانه ها اشک او مانند الماس درخشان و زیبا بود.

۷- داغ عطر یاس زهرا زیر ماه / می چکانید اشک حیدر را به چاه

قلمرو زبانی: داغ: جای سوخته با آهن تفته یا آتش / قلمرو ادبی: تلمیح / داغ: مجاز از اندوه / داغ عطر یاس: اضافه تشبیهی / ماه؛ چاه: جناس

بازگردانی: رنج و درد دل حضرت زهرا سبب می شد که حضرت علی سر در چاه کند و بگرید.

۸- عشق محزون علی، یاس است و بس / چشم او یک چشمه الماس است و بس

قلمرو زبانی: محزون: اندوهگین / بس: فقط / چشمه: ممیز / محزون علی: ترکیب وصفی وارون / قلمرو ادبی: هر دو مصراع تشبیه دارد.

بازگردانی: عشق حضرت علی اندوهگین مانند یاس خوش بو بود. چشم حضرت علی که می گرید مانند چشمه الماس بود.

۹- اشک می ریزد علی مانند رود / بر تن زهرا گل یاس کبود

قلمرو زبانی: کبود: آبی سیر یا بنفش پررنگ / قلمرو ادبی: هر دو مصراع تشبیه دارد

بازگردانی: حضرت علی مانند رود بر تن همسرش می گریست و تن حضرت زهرا مانند یاس کبود بود.

۱۰- گریه آری گریه چون ابر چمن / بر کبود یاس و سرخ نسترن

قلمرو زبانی: کبود یاس: ترکیب وصفی وارون / سرخ نسترن: ترکیب وصفی وارون / قلمرو ادبی: چون ابر چمن: تشبیه / یاس کبود و نسترن سرخ:

استعاره از حضرت زهرا

بازگردانی: آری حضرت علی مانند ابر چمن بر روی یاس کبود و نسترن سرخ یعنی حضرت زهرا می گریست.

۶- شعر زیر را از نظر سطح فکری بررسی نمایید.

به سان رهنوردانی که در افسانه‌ها گویند، / گرفته کوله بار زادره بر دوش / فشرده چوب دست خیزران در مشت / گهی پُرگویی و گه خاموش / در آن مه گون فضای خلوت افسانگی شان راه می پویند ما هم راه خود را می کنیم آغاز سه ره پیداست / نوشته بر سر هر یک به سنگ اندر / حدیثی کش نمی خوانی بر آن دیگر / نخستین: راه نوش و راحت و شادی / به ننگ آغشته، اما رو به شهر و باغ و آبادی / دو دیگر راه: نیمش ننگ، نیمش نام / اگر سر برکنی، غوغا و گر دم درکنی، آرام / سه دیگر: راه بی برگشت بی فرجام / من اینجا بس دلم تنگ است / و هر سازی که می بینم، بدآهنگ است / بیا ره توشه برداریم / قدم در راه بی برگشت بگذاریم / ببینیم آسمان «هر کجا» آیا همین رنگ است؟ (اخوان ثالث)

شعر روایی است که با زبانی نمادین، حماسی و سبک نو خراسانی به بیان وضع جامعه می پردازد و سه گروه مردم را گزارش می کند: یکم گروهی که برای سود این جهانی، جامه ننگ می پوشند و گروهی خاموش می مانند تا سالم بمانند و به آسودگی بزیند و گروهی نام را تن به مرگ و پیکار می سپارند و جان می افشانند.

گزارش سرود

قلمرو زبانی: به سان: مانند / رهنورد: مسافر / زادره: توشه راه / مه گون: مانند مه / می پویند: طی می کنند / به سنگ اندر: دو حرف اضافه برای یک متمم / کش: که او را / نوش: خوشایند / برکنی: بلند کردن / ساز: ابزار نوازندگی / ره توشه: توشه راه / قلمرو ادبی: پُرگویی و خاموش: تضاد / مه گون: تشبیه / دم درکنی: کنایه از خاموش باشی / غوغا و آرام: تضاد

۷ - شعر ققئوس نیما یوشیج را از نظر قالب تحلیل نمایید.

ققنوس، مرغ خوشخوان، آوازه جهان / آواره مانده از وزش بادهای سرد / بر شاخ خیزران / بنشسته است فرد / برگرد او به هر سر شاخی پرندگان / او ناله‌های گمشده ترکیب می کند...

قالب: شعر نیمایی / وزن: مفعول فاعلات مفاعیل فاعلن / قافیه جای مشخصی ندارد: جهان؛ خیزران؛ پرندگان / بلند و کوتاه شدن مصراع‌ها

۸- متن زیر از داستان « دو کیوتر، دو پنجره، یک پرواز» اثر سید مهدی شجاعی را از نظر ویژگی‌های نثر بعد از انقلاب اسلامی بررسی نمایید:

«دو سال مانده بود هنوز به گرفتن دیپلم و وقت سربازی؛ اما طاقتم نمی توانستیم آورد. اول تابستان بود، کارنامه‌ها را با معدلی همسان گرفتیم و راهی خانه شدیم. با پیشنهادی که تو می خواستی بکنی و هنوز نکرده بودی، من موافق بودم، قبل از اینکه بگویی، گفتم: پدر رضایت می دهد، با مادر چه کنیم؟ گفتی: رضایت پدر شرط است؛ اما رضایت مادر را هم می گیریم.

به خانه که رسیدیم، تو سراغ پدر رفتی و من سراغ مادر.

بر عکس شد، من مادر را راضی کرده بودم و تو هنوز داشتی با پدر چانه می زدی.

رفتن هر دومان را با هم قبول نمی کرد؛ می گفت راند برود؛ وقتی برگشت، نوبت حامد و ما که گفتیم مثل همیشه یا هر دو یا هیچ کدام. پدر پاسخ داد که: پس هیچ کدام.

من و تو هر دو یک لحظه از حرفمان برگشتیم، بر اساس قراری که نداشتیم، پدر با تعجب و حیرت رضایت نامه تو را نوشت و مرا گفت که صبر کن راند که آمد، تو می روی و من سر تکان دادم و هیچ نگفتم».

- شجاعی از نویسندگان نسل انقلاب است. به مسأله جنگ می پردازد.

۹ - شعر دوره بیداری را با شعر معاصر تا (انقلاب اسلامی) از نظر فکری مقایسه کنید.

شعر دوره بیداری: قالب‌های شعری کمابیش مانند گذشته ادامه یافت اما برخی قالب‌ها نوین و کم کاربرد مانند: مستزاد و چهارپاره رغبت بیشتری داشتند. / توجه به تخیلات سراینندگان پیشین / شاخص ترین مضامین: آزادی، وطن و قانون بود.

شعر معاصر تا (انقلاب اسلامی): قالب‌های نوینی مانند: نیمایی و سپید پدید آمد. / تحول در زبان، تخیل، احساس، معنی، فرم و ساختار شعر / رواج سمبولیسم اجتماعی یا شعر نو تغزلی و شعر نو حماسی / شاعران بیشتر به مسائل سیاسی و اجتماعی و مشکلات و آرمان‌های مردم توجه داشتند.

بروزترین و برترین
سایت کنکوری کشور

WWW.KONKUR.INFO

Konkur
info

<https://konkur.info>